

СЦЕНАРНІ МЕТОДИ У ПОЛІТИЧНОМУ ПРОГНОЗУВАННІ: РІЗНОВИДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ

Розглядаються типології сценарних методів у політичному прогнозуванні. Досліджуються різновиди сценаріїв та етапи їхньої розробки. Виокремлюються різні підходи до побудови сценаріїв, подаються критерії, яким вони повинні відповідати. Аналізуються особливості використання сценарних методів у політичному прогнозуванні, їх переваги та недоліки. Акцентується увага на важливості поєднання різних сценарних технік та інших методів, зокрема, моделювання для побудови ефективної методології політичного прогнозування.

Ключові слова: сценарії, сценарні методи, політичне прогнозування, стратегічне планування, політико-правовий розвиток.

Stychynska Anna. Scenario methods in political forecasting: varieties and features of application.

Typologies of scenario methods in political forecasting are considered. Types of scenarios and stages of their development are studied. Different approaches to building scenarios are singled out, the criteria they must meet are presented. The peculiarities of using scenario methods in political forecasting, their advantages and disadvantages are analyzed. Emphasis is placed on the importance of combining various scenario techniques and other methods, in particular, modeling for building an effective political forecasting methodology.

Key words: scenarios, scenario methods, political forecasting, strategic planning, political and legal development.

Протягом останніх років політичне прогнозування стає дедалі поширенішим інструментом для осіб, які приймають рішення у різних сферах. Прогнозування результатів різноманітних подій та рішень має ключове значення для компаній, урядів і некомерційних організацій задля планування й підготовки до потенційних сценаріїв. Проте процес прогнозування політичних подій є склад-

ним через динамічний характер політики. Сценарні методи дозволяють вирішити цю проблему.

Сценарні методи передбачають розробку й аналіз правдоподібних альтернативних сценаріїв майбутнього на основі різних припущень і змінних. Цей підхід дозволяє досліджувати різноманітні можливості та ефективно готуватися до низки потенційних результатів. Сценарні методи вже тривалий час використовуються у бізнесі та військовому плануванні, проте їхнє застосування в політичному прогнозуванні досі залишається недостатньо дослідженим.

Сценарій – це послідовний, внутрішньо узгоджений і правдоподібний опис можливого майбутнього стану сфери, держави або світу. Він не є безпосередньо прогнозом, адже кожен сценарій – це один альтернативний образ того, як може розгортатися майбутнє. Теоретично сценарії – це синтез різних шляхів (подій і стратегій акторів), які ведуть до можливого майбутнього. На практиці сценарії часто просто описують певні набори подій або змінних [1].

Поширення сценарних методів у політичному прогнозуванні пов'язане з процесами стратегічного планування. Використання сценаріїв було широко поширеним у військовій справі, проте перші задокументовані приклади сценарного планування датовані ХІХ століттям. Це праці військових стратегів фон Клаузевіца та фон Мольтке. Сучасні сценарні методи починають формуватися у 1950-1960-х роках. Творцем сучасних сценаріїв прийнято вважати Г. Кана, відповідального за цивільну оборону та стратегічне планування корпорації RAND у 1950-х роках. Кан займався розробкою сценаріїв для ракетного командування системи протиповітряної оборони, системи раннього попередження. У цей період сценарні методи починають використовуватися не лише для здійснення стратегічного планування, а й безпосередньо для політичного прогнозування.

Сучасні сценарні методи можливо поділити на два типи. Перший тип сценаріїв використовується задля передбачення – оцінки ризиків. Даний тип пов'язаний з передбаченням, адже стосується ймовірностей. У державній політиці ці сценарії відображені у документах, що описують набір основних ризиків у різних сферах політичного життя, часто ними є стратегічні плани. Дані сценарії використовують такі категорії: стихійні лиха, кібератаки тощо для кластеризації ризиків.

Зазвичай у сценаріях використовується загальна формула для розрахунку ризиків: ризик представлений імовірністю (настання події), помножений на її вплив (школа, яку вона завдає). Часто для оцінки ризиків залучаються групи експертів (метод Дельфі).

Сценарії відіграють важливу роль у всіх трьох основних фазах оцінки та управління ризиками: готовності, реагування та відновлення. Крім того, сценарії можуть використовуватися в якості навчальних інструментів, щоб допомогти державним структурам практикувати ефективну координацію у будь-яких надзвичайних ситуаціях. Центральна роль таких сценаріїв полягає не в обговоренні того, що ставить під загрозу суспільний добробут, а в тому, щоб зробити доступною інформацію про всі види потенційних небезпек та зробити політичні програми дієвими [2].

Другий тип сценаріїв використовується безпосередньо для прогнозування. Прогнозні сценарії складаються з послідовних» подій середньо- та довгострокового майбутнього. Процес їхньої побудови складається з наступних кроків:

- визначається об'єкт прогнозування та часовий горизонт (наприклад, до 2030 року);

- визначаються рушійні сили та тенденції, що пов'язані з даним майбутнім;

- формуються кластери з набору рушійних сил (наприклад, соціальні, політичні, економічні драйвери), а потім відбираються найбільш релевантні;

- з груп релевантних рушійних факторів вибираються два із сильним впливом і високою невизначеністю (наприклад, соціальна згуртованість та економічні показники). Ці два фактори формують осі сценаріїв, які характеризують протилежні варіації (наприклад, включення – виключення; зростання – стагнація) для чотирьох різних сценаріїв;

- характеристики кожного зі сценаріїв обговорюються у групах, а потім зі сценаріїв складають перелік подій або наповнюють даними [3].

Використання даних у сценаріях дозволяє підвищити їхню прогностичну цінність. Крім цього, наявність кількісних даних дає змогу використовувати більше різноманітних моделей для здійснення прогнозування на основі сценаріїв, наприклад, модель часових рядів. Завдяки даній моделі можливо отримати більшу

кількість варіацій розвитку подій, а відповідно до методу Монте-Карло, збільшення кількості змодельованих сценаріїв покращує точність прогнозування результату.

Також сценарії можна поділити на дослідницькі та нормативні. Експлоративні (або описові) сценарії демонструють, як може розгортатися майбутнє відповідно до відомих процесів або завдяки екстраполяції минулих тенденцій. Нормативні (або прескриптивні) сценарії описують заздалегідь визначене майбутнє, представляючи «картину світу», якої можна досягти (або уникнути) за допомогою певних дій. Дані різновиди сценаріїв найчастіше використовуються у процесі політичного прогнозування.

Відповідно до широти теми сценарії можна поділити на секторальні та мультисекторальні, за рівнем агрегації виділяються мікро-, мезо- та макросценарії, за часом – проєктивні та перспективні,

Для ефективної розробки сценаріїв американські науковці С. Шнарс та П. Л. Зіаму пропонують наступні підходи.

Перший. «Оптимістичний сценарій проти найкращого припущення проти песимістичного сценарію». Даний підхід розглядає ймовірну (найкраще припущення) майбутню ситуацію на основі поточної інформації. Оптимістичний сценарій допомагає визначити, що має статися або що може призвести до кращого результату, ніж очікувалося та які кроки може реалізувати організація, щоб це сталося. Песимістичний сценарій дозволяє проаналізувати ризики і покликаний допомогти особам, які приймають рішення, спланувати стратегії для вирішення потенційних проблем.

Другий. «Гарні проти поганих сценаріїв». Цей підхід дозволяє уникнути тенденцій до зосередження на найбільш вірогідній альтернативі «найкращого припущення» та змушує осіб, які приймають рішення, аналізувати обидві крайнощі.

Третій. Набір сценаріїв. Ці сценарії розглядають альтернативи, пов'язані з континуумом за одним критерієм або виміром.

Четвертий. Незалежні тематичні сценарії. Цей підхід стосується різних аспектів майбутнього. Один сценарій може стосуватися можливих економічних змін, а інший – тенденцій у культурі. Кожен сценарій концептуально не залежить від інших [4].

У межах даного підходу сценарні методи використовуються як інструмент політичного прогнозування. Проте на основі створених

сценаріїв можна здійснювати стратегічне планування для визначення напрямку, в якому організація прагне рухатися, та заходів для реалізації даного бачення.

Важливо враховувати, що сценарії, які створюються з метою політичного прогнозування, повинні відповідати таким вимогам:

- релевантність: узгоджуватися з прогнозованою структурою;
- розумність: правдоподібність і здійсненність;
- надійність: свобода від упередженості щодо певної точки зору;
- багаторазовість: можливість для застосування у різноманітних аналізах та дослідженнях;
- чуйність: відповідність аналітичним потребам і потребам у прийнятті рішень [5].

Використання сценарних методів у політичному прогнозуванні характеризується низкою переваг. Вони дозволяють використовувати сценарії як підхід до управління ризиками. Сценарії дають змогу розглянути одночасно кілька варіацій майбутнього, що важливо для політичного прогнозування. Також сценарні методи дозволяють виявити «слабкі місця», порушення у системі або негативні події, які можуть впливати на перебіг майбутнього. Як наслідок, державні структури можуть краще підготуватися до вирішення проблемних ситуацій. Значна кількість сценарних технік демонструє, що способи побудови сценарію характеризуються високою гнучкістю, а це означає, що їх можна адаптувати до конкретного завдання або ситуації.

Одним із недоліків сценарних методів є те, що організації або державні структури схильні створювати або надто широкі, або надто вузькі сценарії. Це призводить до того, що широкі сценарії оцінюються як нереалістичні та відкидаються, а вузькі є подібними варіаціями з незначними відмінностями. Даний недолік можна подолати завдяки ефективній розробці методології прогнозування, яка передбачає використання даних, поєднання різних сценарних технік та інших методів, зокрема, моделювання.

Таким чином, сценарні методи характеризуються значною кількістю переваг у політичному прогнозуванні. Сценарії є ефективним методом для здійснення політичного прогнозування, а також дозволяють формувати основу для здійснення стратегічного планування.

1. Mietzner D., Reger G. Advantages and disadvantages of scenario approaches for strategic foresight. *International Journal of Technology Intelligence and Planning*. 2005. Vol. 1(2). P. 223. 2. Heng Y. K. The 'transformation of war debate': Through the looking glass of Ulrich Beck's world risk society. *International Relations*. 2006. Vol. 20(1). P. 69–91. 3. Schwartz P. The art of the long view: planning for the future in an uncertain world. Currency, 1996. P. 16–29. 4. Schnaars S., Ziamou P. L. The Essentials of Scenario Writing. *Business Horizons*. 2001. Vol. 44(4). P. 25–31. 5. Neill M., Hinkle W., Morgan G. Scenarios – International Best Practice: An Analysis of Their Use by the United States, United Kingdom, and Republic of Korea. Alexandria, Virginia: Institute for Defense Analyses, 2016. P. 6.

References

1. Mietzner D., Reger G. Advantages and disadvantages of scenario approaches for strategic foresight. *International Journal of Technology Intelligence and Planning*. 2005. Vol. 1(2). P. 223. 2. Heng Y. K. The 'transformation of war debate': Through the looking glass of Ulrich Beck's world risk society. *International Relations*. 2006. Vol. 20(1). P. 69–91. 3. Schwartz P. The art of the long view: planning for the future in an uncertain world. Currency, 1996. P. 16–29. 4. Schnaars S., Ziamou P. L. The Essentials of Scenario Writing. *Business Horizons*. 2001. Vol. 44(4). P. 25–31. 5. Neill M., Hinkle W., Morgan G. Scenarios – International Best Practice: An Analysis of Their Use by the United States, United Kingdom, and Republic of Korea. Alexandria, Virginia: Institute for Defense Analyses, 2016. P. 6.

Stychynska Anna. Scenario methods in political forecasting: varieties and features of application.

In recent years, political forecasting has become an increasingly common tool for decision-makers in various fields. Forecasting the outcomes of various events and decisions is key for companies, governments, and non-profit organizations to plan and prepare for potential scenarios. However, the process of forecasting political events is difficult due to the dynamic nature of politics. Scenario methods allow you to solve this problem.

Scenario methods involve the development and analysis of plausible alternative future scenarios based on various assumptions and variables. This approach allows you to explore a variety of possibilities and effectively prepare for a range of potential outcomes. Scenario methods have been used in business and military planning for a long time, but their use in political forecasting remains understudied.

The spread of scenario methods in political forecasting is related to strategic planning processes. Most often, scenarios are divided into exploratory and normative. Exploratory (or descriptive) scenarios demonstrate how the future might unfold according to known processes or by extrapolation of past trends. Normative (or prescriptive) scenarios describe a predetermined future, presenting

a picture of the world that can be achieved (or avoided) through certain actions. These types of scenarios are most often used in the process of political forecasting.

In this article the typologies of scenario methods in political forecasting are considered. Types of scenarios and stages of their development are studied. Different approaches to building scenarios are singled out, the criteria they must meet are presented. The peculiarities of using scenario methods in political forecasting, their advantages and disadvantages are analyzed.

It is important to consider the necessity of combining various scenario techniques and other methods, in particular, modeling for building an effective political forecasting methodology.

Key words: scenarios, scenario methods, political forecasting, strategic planning, political and legal development.